

Brandenburskie Muzeum Włókiennictwa Forst (Lausitz)

Projekt na przyszłość

Impressum

Wydawca

Miasto Forst (Łużyce)
Burmistrz
Eigenbetrieb Kultur, Tourismus, Marketing
Lindenstraße 10-12
03149 Forst (Lausitz)
www.forst-lausitz.de

Redakcja

Michaela Böhme
Jörn Brunotte
Dr. Jan Klußmann
Annette Schild

Całkowita produkcja

Verlag Reinhard Semmler GmbH
www.verlag-semmler.de

Podziękowania za wsparcie

Gmina Brody (Polska)
Museumsverband des Landes Brandenburg e. V.
Museumsverein der Stadt Forst (Lausitz) e. V.

Generalny planista

Krekeler Architekten Generalplaner GmbH

Fotografie

Strona tytułowa: Krekeler Architekten Generalplaner GmbH (KGP) // s. 2/3: KGP // s. 6: archiwum BTM // s. 7: archiwum BTM // s. 8: przyjazd lokomotywy 2012, S. Joel // s. 9: Przekazanie plakietki promocyjnej przez sekretarza stanu Marco Wanderwitz (2. z prawej str.) obok pani burmistrz Simone Taubenek, S. Joel // s. 10: archiwum BTM // s. 12: R. Weisflog (z lewej str.); H. Rauhut (z prawej str.) // s. 13: Uroczyste odświeżenie Róży Granicznej w Brodach (2015), miasto Forst (Łużyce) (z lewej str.); AvO (z prawej str.) // s. 14: H. Rauhut (na dole) // s. 15: H. Rauhut (na górze z lewej str. i na dole); AvO (pośrodku), R. Weisflog (z prawej str.) // s. 16: archiwum BTM // s. 17: archiwum BTM // s. 18: archiwum BTM; B. Choritz (na górze) // s. 19: B. Choritz (na dole); archiwum BTM // s. 20: archiwum BTM; Kienzle/Oberhammer (na górze z prawej str.) // s. 21: archiwum BTM (na górze i pośrodku); G. Rattei (na dole) // s. 22: archiwum BTM // s. 23: archiwum BTM // s. 24: archiwum BTM // s. 25: archiwum BTM // s. 26: archiwum BTM // s. 27: archiwum BTM // s. 28: KGP // s. 30: miasto Forst (Łużyce) // s. 32: M. Böhme // s. 33: KGP // s. 34/35: KGP

Treść

6 Opis (sytuacyjny)

- 7 Rzut okiem na kronikę
- 8 Etapy rozwoju od 2006 r.

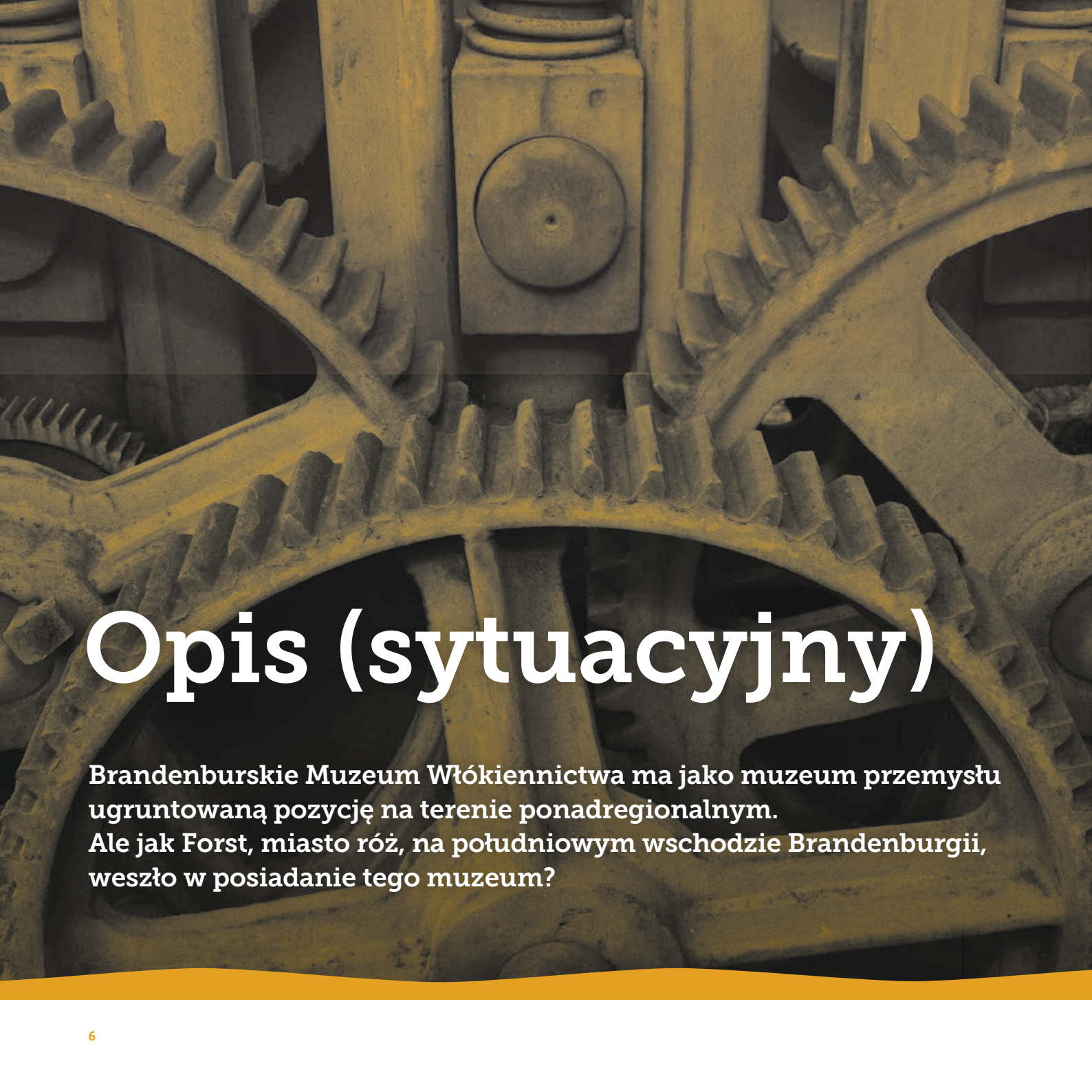
10 Koncepcja (ogólna)

- 12 Temat 1: Zmieniający się region
- 18 Temat 2: Przemysł włókienniczy
- 22 Temat 3: Historia miasta
- 26 Temat 4: Kolej miejska – “Czarna Jule”

28 Projekt (budowy)

- 29 Opis zbiorów
- 30 Zadania
- 31 Koncepcja użytkowania i program przestrzeni
- 32 Zmiany konstrukcyjne

Stan 05/2022

The background of the slide is a close-up photograph of several large, interlocking industrial gears. The gears are made of metal and show significant signs of rust and wear, with a yellowish-brown patina. The lighting is dramatic, with strong highlights on the teeth of the gears and deep shadows in the recesses, creating a textured and mechanical appearance.

Opis (sytuacyjny)

Brandenburskie Muzeum Włókiennictwa ma jako muzeum przemysłu ugruntowaną pozycję na terenie ponadregionalnym. Ale jak Forst, miasto róż, na południowym wschodzie Brandenburgii, weszło w posiadanie tego muzeum?

Rzut okiem na kronikę

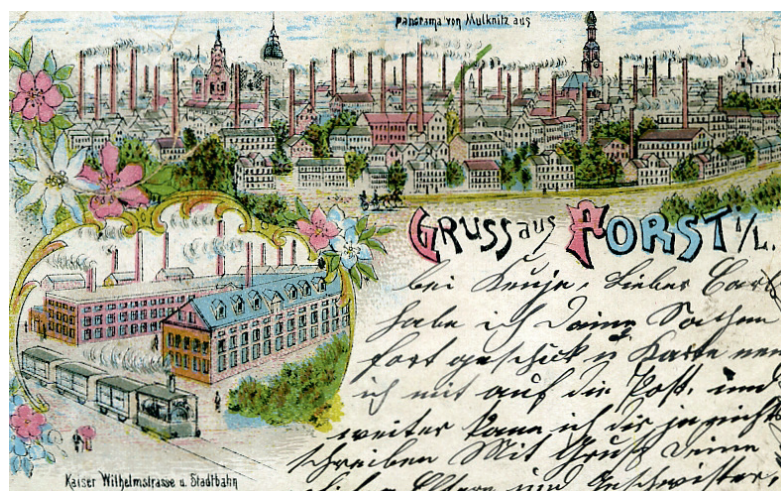
Po pełnej zmian historii, wielokrotnie niszczone przez wojny i pożary miasto Forst przemieniło się w XIX oraz XX wieku w jedno z najważniejszych niemieckich miast tekstylnych.

Na początku XX wieku ponad 200 fabryk produkowało różnego rodzaju wyroby tekstylne, przede wszystkim tkaniny. Ta gałąź przemysłu dominowała w życiu miasta aż do historycznego "przetomu" w latach 1989-90, który również dla miasta Forst (Lausitz) przyniósł poważne zmiany społeczno-gospodarcze. Główne źródło dochodów miasta i jego mieszkańców w ciągu stuleci gwałtownie zamarło.

Do tego czasu przemysł włókienniczy był wszechobecny, nie tylko ze względu na liczne fabryki w mieście. Groźba zamknięcia wielu z tych fabryk i związanych z nimi przedsiębiorstw stała się rzeczywistością.

Aby zachować historyczną tożsamość miasta i jego mieszkańców, żywo udokumentować jego historię i dać mu widoczną pamięć, zaangażowani mieszkańcy utworzyli w 1991 roku stowarzyszenie muzealne. W ten sposób poparli oni decyzję Rady Miasta o utworzeniu Muzeum Włókiennictwa z udziałem historii miasta Forst.

W zakładach włókienniczych Forst rozpoczęto jak najszybciej gromadzenie odpowiednich maszyn, cennych dla dokumentacji historycznej, zanim zostały bezpowrotnie utracone. Równocześnie trwały poszukiwania budynku muzealnego, najlepiej fabryki włókienniczej podkreślającej jego charakter.

Zakup budynku i konkurs wykonawców, który dostarczył pierwszych koncepcji muzealnych i wystawienniczych, stanowiły podstawę do rozpoczęcia budowy i rozbudowy Brandenburgskiego Muzeum Włókiennictwa Forst (Łużyce). W 1995 roku otwarto je przy Sorauer Straße 37, w zabytkowym budynku fabrycznym z 1896 roku. Po 25 latach, aktualnie tymczasowo zamknięte, zostanie ponownie otwarte pod koniec 2024 roku w nowym blasku i z nowymi wystawami.

Etapy rozwoju od 2006 r.

Od momentu otwarcia muzeum nieustannie dążono do jego rozbudowy i uzupełnienia jego zbiorów, ponieważ od dawna nie można było uwzględnić wszystkich ważnych tematów. Również przestrzeń na obiekty wystawowe była ograniczona, a kolekcja stale się powiększała.

W 2004 roku do Forst trafiła kolekcja byłego opiekuna koła żarskiego Sorauer Heimatkreis, Günthera Krause, a wraz z nią cenne archiwalia i obiekty historyczne. Również Stowarzyszenie Muzeum, jako wieloletni jego zarządca, zawsze starało się gromadzić ważne dokumenty i przedmioty z historii miasta i regionu, chroniąc je w ten sposób przed utratą.

Obiecującym, ale niedokończonym projektem było Nyskie Centrum Gospodarki, Nauki i Kultury.

W związku z tym projektem od 2006 r. opracowano po raz pierwszy dla Muzeum Włókiennictwa nowe i merytorycznie rozszerzone zakresy tematyczne:

- ▶ Włókienniczy (rozszerzony m. in. o aspekty ekologiczne i globalne)
- ▶ Historia miasta i regionu (z koleją miejską jako centralnym elementem, spojrzeniem na wspólną historię państwa stanowego Forst-Pförten, Forst jako miasto w dawnym powiecie Sorau itp.)
- ▶ Przyroda i środowisko (wzajemne oddziaływanie zasobów krajobrazowych, rozwoju przemysłowego, wynikających z niego wpływów środowiskowych itd.)

Za historyczny dla mieszkańców miasta Forst i dziejów regionu można uznać powrót w 2012 roku ostatniej oryginalnej lokomotywy dawnej kolei miejskiej – Forster Stadteisenbahn – z 1893 roku, która zresztą jeszcze do 1965 roku dymiała po mieście. W ten sposób po dziesięcioleciach pobytu w Dreźnie Muzeum Transportu oryginał powrócił na pierwotne miejsce działania. Przypuszczalnie nie ma podobnego reliktu minionej historii przemysłu miasta, który byłby tak obecny w świadomości mieszkańców Forst jak „Czarna Jule”, jak popularnie nazywa się kolej.

Uchwała Rady Miasta 2016

Ta ogólna zmiana sytuacji skłoniła Radę Miasta Forst w 2016 r. do **podjęcia zasadniczej decyzji w sprawie dalszego rozwoju Brandenburgskiego Muzeum Włókiennictwa, w tym lokalizacji "Czarnej Jule"**.

Chodziło o podniesienie wartości muzeum pod względem jakości i ilości jego zbiorów.

Kluczowymi punktami tej decyzji są między innymi:

- ▶ Wybudowanie budynku dla lokomotywy miejskiej kolei Forster Stadteisenbahn oraz co najmniej jednego wagonu, a tym samym pilna potrzeba zapewnienia odpowiedniej publicznej widoczności.
- ▶ Integracja Archiwum Miejscowości Utraconych, multimedialnego centrum wystawienniczo-dokumentacyjnego poświęconego tematowi przesiedleń związanych z kopalnią odkrywkową węgla brunatnego
- ▶ Budowa nowego, nowoczesnego i przyjaznego dla zwiedzających wejścia głównego
- ▶ Renowacja budynku głównego i oficyny oraz związana z tym rozbudowa wystaw
- ▶ Uwzględnienie kwestii dostępności

Dofinansowanie jako "Narodowy Projekt Urbanistyki" 2019

Na podstawie tej uchwały Rady Miasta w 2018 roku ogłoszono ogóło-europejski przetarg na usługi projektowe, w wyniku którego biuro projektowe Krekeler Generalplaner und Partner GmbH wygrało przetarg na całościową realizację projektu muzealnego.

Ogólny projekt architektoniczny w połączeniu z koncepcją merytoryczną z roku 2007/2008, poszerzony o zagadnienia

związane ze zmianami strukturalnymi w wyniku zapoczątkowanej transformacji energetycznej, posłużył jako wzór do ubiegania się o dofinansowanie z projektu federalnego "Narodowe Projekty Urbanistyki". Projekt spotkał się z dużym zainteresowaniem i otrzymał zgodę na dofinansowanie całej budowy muzeum.

"Przebudowa i rozbudowa Brandenburgskiego Muzeum Włókiennictwa ma na celu podkreślenie znaczenia Łuży jako regionu przemysłowego w Niemczech i ich powiązania z Europą. Przyszłe Centrum Informacji i Dokumentacji będzie informować o historii przemysłu włókienniczego i wydobywania węgla brunatnego."

(Federalny Instytut Budownictwa, Badań Miasta i Przestrzeni)

Po zabezpieczeniu finansowym renowacji budynku, teraz chodzi o rewitalizację muzeum i wypełnienie go rozszerzonymi, aktualnymi wystawami.

Koncepcja (ogólna)

Dostępna w przyszłości powierzchnia wystawiennicza wzrośnie ponad trzykrotnie. Koncepcja wystawy nowego muzeum obejmuje cztery ciekawe obszary tematyczne:

1

Region w
trakcie zmian

2

Przemysł
włókienniczy

3

Historia miasta

4

Kolej miejska
"Czarna Jule"

Pierwsze trzy zakresy tematyczne znajdą swoje miejsce w istniejących budynkach. Kolej miejska Forster Stadteisenbahn z imponującą lokomotywą nr 36 z 1893 roku i jej historią otrzyma samodzielną i nowo wybudowaną część budynku.

Ta obszerna rozbudowa powierzchni wystawienniczej oraz nowy budynek stwarzają okazję do zaprezentowania zwiastującym treści tematycznych, dla których do tej pory brakowało możliwości przestrzennych.

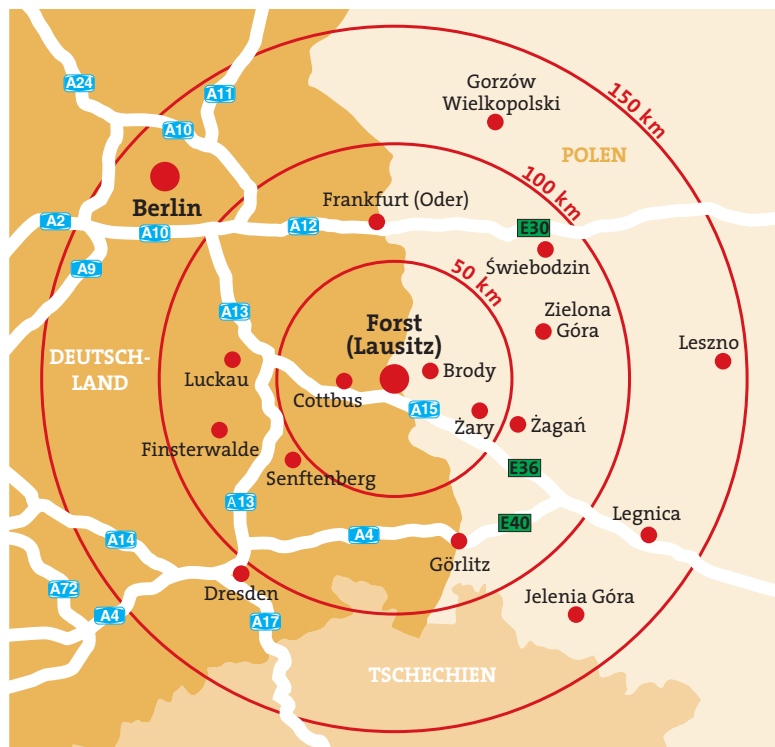
Zmieniający się region podejmie kwestie związane z krajobrazem, środowiskiem i ekologią, wzbogacone o aspekty polityczno-kulturalne wykraczające poza miasto. W szczególności zbiory Archiwum Miejscowości Utraconych (AvO), temat Serbołużyczan i temat granicy mogą być rozpatrywane we wspólnym ujęciu tematycznym.

W dziale Tekstylija prezentacja merytoryczna zostanie znacznie poszerzona w porównaniu z poprzednią wystawą, przy jednoczesnym zachowaniu pracy pokazowej.

Wszystkie obszary tematyczne dotyczą kluczowych pojęć jak **zmiany strukturalne**, **kultura przemysłowa**, **krajobraz/środowisko** i **region**.

Pogłębiona koncepcja z bliższym przyporządkowaniem możliwych obiektów, dokumentów itp. będzie wykonywana w kolejnych etapach pracy.

Dzięki wdrożeniu rozszerzonej koncepcji wystawy możliwe będzie w przyszłości dotarcie do szerszej i bardziej dopasowanej grupy docelowej. Z jednej strony nowa wystawa zwiększy tak zachęty dla projektów muzealno-edukacyjnych dla wszystkich grup wiekowych pochodzących ze środowiska lokalnego, a w szczególności dla prac projektowych uczniów. Ponadto będzie ona dla mieszkańców miasta Forst również punktem identyfikacji, godnym polecenia dla odwiedzających, krewnych i przyjaciół.

Za docelowe grupy turystów uważa się turystów autokarowych, rowerowych, jednodniowych, edukacyjnych, grupowych, indywidualnych, rodzinnych itd., przy czym lokalizacja na szlaku rowerowym Odry-Nysy (Trasa D) oraz marketing poprzez Stowarzyszenie Turystyczne Jezior Łużyckich działają wspierająco. Obszar ponadregionalny obejmuje zasięgiem około 150 km, a więc także gości z aglomeracji Berlina i Drezna. Na uwagę zasługują bezpośrednie położenie na granicy polsko-niemieckiej oraz powiązania historyczne jak i kontakty społeczne ludzi po obu stronach Nysy, które swoim zasięgiem obejmują region lubuski (województwo lubuskie) wraz z miastem Zielona Góra.

Region w trakcie zmian

1

Każdy region jest na swój sposób kształtowany przez krajobraz i ludzi. O jego rozwoju decydują czynniki historyczne i kulturowe.

Omawiane będą powiązania przyrody i środowiska, krajobrazów kulturowych, środowiska i czynników kulturalno-politycznych. Przestrzeń geograficzna powinna być dla zwiedzającego rozpoznawalna i czytelna w swej historyczności, zachęcać go do poszukiwania śladów, uświadamiać ekologiczne konsekwencje ludzkiej interwencji. Obszar Forst i okolicy charakteryzują m. in. wydobywanie węgla brunatnego i jego następstwa, przemysł włókienniczy, historyczny podział na dobra szlacheckie, rola jako obszar tranzytowy i graniczny, obecność języka i kultury serbołużyckiej oraz inne aspekty. Ostatnie dziesięciolecia są szczególnie pod wpływem deindustrializacji i dekarbonizacji.

Dekarbonizacja oznacza zmianę sposobu gospodarowania, w szczególności sektora energetycznego, w kierunku zmniejszenia obrotu węglem. Celem jest stworzenie trwałej gospodarki bezemisyjnej w ramach transformacji energetycznej. (Wikipedia, 10/2021)

Do tego dochodzi współczesny i historyczny związek miasta Forst z polskimi (Dolnymi) Łużycami. Znajduje on swój wyraz w różnorodnych projektach realizowanych wspólnie z polskimi sąsiednimi miastami oraz w partnerstwie miast z Brodami i Lubskiem. Jest zakorzeniony w wielowiekowym sąsiedztwie.

W czasach pruskich miasto (do 1897 roku) i stary powiat Forst były częścią powiatu żarskiego. Kolekcja "Sorauer Heimatarchiv" (Żarskie Archiwum Ojczyste), w 2004 r. przejęta przez Forst, zawiera obszerny materiał na temat historii regionu po obu stronach granicy.

Istniejące Muzeum Włókiennictwa oraz "Archiwum Miejscowości Utraconych" i "Kościelne Centrum Informacyjne" w dzielnicy Horno mogą nawiązać do istniejących muzeów i instytucji dokumentacyjnych. Priorytety tematyczne zostaną określone w zależności od lokalizacji, w odróżnieniu od innych muzeów itp.

Archiwum Miejscowości Utraconych (AvO), po dolno-łużycku Archiw zgubionych jsw, jest centrum dokumentacyjno-informacyjnym o wsiach na Łużycach, zdestawowanych w wyniku eksploatacji węgla brunatnego. Znajduje się w dzielnicy Horno miasta Forst i zostało otwarte 14 października 2006 r. na poddaszu Centrum Kultury. Dokumentuje ono na multimedialnej wystawie historię tych "utraconych wsi", pyta o doświadczenia osób, które zostały przesiedlone, informuje o skutkach i praktyce przesiedleń w przeszłości i obecnie. Szczególną uwagę zwraca się na problematyczny wpływ górnictwa węgla brunatnego na kulturę, język i obszar zasiedlenia Serbołużyczan zwanych również Wendami, mniejszości narodowej zamieszkałej na Łużycach.

Kościelne Centrum Informacji (KIZ) jest tematycznie uzupełnieniem Archiwum Miejscowości Utraconych, ale niezależnym pod względem koncepcji i przedstawianych zagadnień. Przypomina o skutkach wydobycia węgla brunatnego na kościoł i parafie na Łużycach.

Geologiczne podstawy Dolnych Łużyc, właściwości gleby oraz ukształtowanie terenu w wyniku okresów lodu i ciepła stworzyły krajobraz regionu, który nadal charakteryzuje się dużymi lasami sosnowymi, piaszczystymi wrzosowiskami i licznymi zbiornikami wodnymi. Ludzie dostosowywali się do tych warunków i je wykorzystywali. Rozwijały się osiedla, zmieniały się krajobrazy, aż do powstania regionalnych centrów gospodarczych. Warunki geologiczne, w szczególności powstanie węgla brunatnego, odgrywają przy tym ważną rolę.

Podobnie jak przemysł włókienniczy, również **“węgiel brunatny”** kształtował region. Dlatego węgiel jest szczególnym faktorem gospodarczym. Do tego należą historia wydobywania węgla, powiązania jego eksploatacji z przemysłem włókienniczym, a w szczególności interakcja między wydobywaniem węgla w rejonie Łuku Mużakowa a uprzemysłowieniem w Forst, Döbern itd., sposób funkcjonowania i prowadzenie kopalni odkrywkowej, wykorzystywanie węgla brunatnego, a także archeologia węgla brunatnego. Dygresja na temat złóż węgla w regionie Łużyckim i poza nim dopełnia rozważania o węglu jako czynniku gospodarczym. Konsekwencje i konflikty wokół “węgla” są kolejnym tematem wystawy. W szczególności zbiory wystawiennicze z jeszcze istniejącego Archiwum Miejscowości Utraconych (AvO) oraz Kościelnego Centrum Informacji (KIZ) Horno zostaną uwzględnione i rozszerzone o dodatkowe tematy. Należą do

nich, oprócz kwestii ekologicznych na wszystkich etapach kopalni odkrywkowej, przede wszystkim pytania dotyczące osób, które musiały ustąpić miejsca kopalni odkrywkowej. Szczegółowe informacje na temat zniszczonych i opuszczonych miejscowości znajdują się w zaktualizowanej bazie danych AvO.

Inne tematy to tzw. “obszary ochrony górnictwa” w NRD oraz “praktyka” przesiedleń przed i po 1989 r. Jak ludzie przeżyli swoje przesiedlenia? Jak rozwijały się “nowe” miejscowości? Co pozostało z dóbr kultury, takich jak kościoły, folwarki i centra wsi. Od kiedy mamy do czynienia z protestami przeciwko wydobywaniu węgla i jak przebiegały one w regionie Forst?

Przykładem wielu miejscowości, które padły ofiarą kopalń odkrywkowych, jest wioska, która jest przedmiotem szczególnej analizy. "Stara" serbołużycko-niemiecka wioska **Horno/Rogow**. Wirtualnie zostanie zrekonstruowana tradycyjna struktura osadnictwa wiejskiego, wprowadzie realnie "utracona", ale jednocześnie w unikalny sposób dogłębnie zbadana wobec grożących dalszych zniszczeń i dewastacji. Wirtualna wycieczka po wiosce dostarcza więcej szczegółów na temat niektórych budynków, takich jak kościół. Ogólne aspekty historii osadnictwa przedstawiono na przykładzie Horno. Można tu wskazać na niemiecko-serbołużyckie nazwy niw i ich znaczenie, zwyczaje, podania itp.

Są tutaj również opisane dalsze aspekty merytoryczne związane z **narodowością serbołużycką/wendyjską**, które zostały już przedstawione w Centrum Miejscowości Utraconych (AvO).

»...A żo ten wugel kopjomy? W góli we wjelikej jamje.
Żo pak ta góla wóstanjo? Puścamy ju, puścamy...«

»...A skąd węgiel? Z lasu.
A las? To teraz jama...«

Kito Lorenc, 2010 (z: Pilze und Welse. Eine Fragerei, dolnołużycki/polski)

Granice są zawsze obecnym tematem. Jak powstawały i jak są tworzone od średniowiecza po dziś dzień, oznaczane, jak się na nich żyje, jak się z nimi obchodzą? Historyczna retrospekcja koncentruje się na granicy polsko-niemieckiej od 1945 roku.

Również jako **przestrzeń tranzytowa** Łużyce od zawsze odgrywały pewną rolę. Drogi dalekobieżne i szlaki handlowe, w tym kolejowe, prowadziły przez nie niegdyś i prowadzą do dziś.

Oddzielającym i jednocześnie łączącym akwenem jest **Nysa**. Omówione zostaną wzajemne oddziaływania związane z ukształtowaniem krajobrazu i życie po obu stronach rzeki. Również w sztukach plastycznych Nysa stale pojawia się jako motyw.

Jeszcze kilka lat temu dominował aspekt polityczny Nysy. Od 1945 roku zniszczone mosty były świadectwem ogromnych cierpień, jakich II wojna światowa przysporzyła niezliczonym rzeszom ludzi. Na szczęście od kilkudziesięciu lat ponownie rozwijają się liczne relacje między Łużyczanami po obu stronach rzeki i poza nią

Z rzeką wiązą się również aspekty gospodarcze. Tak na przykład wykorzystanie Nysy do pozyskiwania energii i jako magazyn wodny ma na wystawie odgrywać rolę, a także oddziaływanie ludzi na ciek wodny. Miasto Forst jest tutaj przykładem złożonym, ponieważ jego rozwój kształtował się od średniowiecza w zależności od przebiegu bocznych odnóg Nysy, poczynając od wykorzystania rzeki jako naturalnej ochrony miasta po jej znaczenie dla rozwijającego się przemysłu włókienniczego.

Od XIX wieku ludzie zaczęli odkrywać Nysę dla siebie na nowo. Nyskie Równiny zyskały coraz większe znaczenie w sportach wodnych, a także pod względem turystycznym jako sceneria dla pieszych i rowerowych wycieczek.

Nie zapominajmy też o sile natury, jaką posiada rzeka. W ciągu stuleci doszło do licznych klęsk powodziowych, na przykład w 1897 roku, kiedy powódź pochłonęła wiele ofiar śmiertelnych nie tylko w Forst. Doprowadziło to w pierwszej połowie XX wieku do szeroko zakrojonych działań regulacyjnych rzeki, które na terenie miasta przy tak zwanej zaporze stożkowej wpłynęły zarazem znacząco na panoramę miasta.

Krótki moduł dotyczący państwa **stanowego i ustroju politycznego** stanowi wstęp do zagadnień kultu-
ralno-politycznych. Umożliwia orientację na temat
wielokrotnie zmieniającej się przynależności teryto-
rialnej regionu, złożonej sytuacji w obszarze wpływów
Brandenburgii, Polski, Śląska, Czech i Saksonii oraz
zmian w ich układzie polityczno-dynastycznym.
Szczególną cechą m. in. Łużyc Wschodnich przed
rokiem 1800 było wykształcenie wielkich posiadłości
szlacheckich. Miały one długofalowe znaczenie na
przestrzeni wieków, aż do 20 wieku, i nadal są ważne
dla tożsamości regionu.
Prezentacja odbywa się na przykładzie państwa stano-
wego Forst-Pfören.

Przemysł włókienniczy

2

W związku z dominującym historycznym znaczeniem przemysłu włókienniczego dla samego miasta Forst i produkcji dla rynku pozaniemieckiego, przemysł włókienniczy nadal będzie istotnym elementem nowego muzeum.

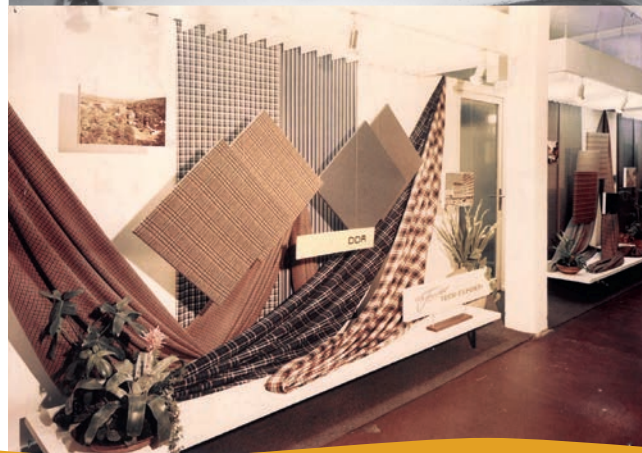
Za utrzymaniem aktywnie działającego modułu maszyny przemawiają wyjątkowa autentyczność, wygląd i atmosfera, z dźwiękiem, zapachem i ruchem, których wirtualna prezentacja nigdy nie zastąpi. Ponadto park maszynowy umożliwia zachowanie przynajmniej części hali fabrycznej w dawnej funkcji i atmosferze jako miejsca pracy i produkcji epoki przemysłowej.

Fabryka jest centralną instytucją kultury przemysłowej. Wystawa przedstawia historię fabryki i jej wpływ na życie codzienne i społeczne. Oddzielnie opracowane jest zagadnienie zakładów włókienniczych. Szczególną uwagę poświęca się kompleksowi fabrycznemu Sorauer StraÙe 37 jako miejsce i tematyka wystawy. Zwiedzający zapoznają się z podstawową wiedzą o różnych naturalnych i sztucznych materiałach **włóknistych** oraz ich zastosowaniu. Zaznajomią się z **procesem produkcji tkanin** wraz z należącymi do niej urządzeniami i maszynami. Nieodłącznym elementem produkcji tekstyliów jest **moda**. Między nimi zachodzi bezpośrednia interakcja, która zostanie obrazowo pokazana zwiedzającym. Promowanie **krytycznej świadomości** konsumenckiej, w szczególności w odniesieniu do odzieży, m. in. poprzez refleksję nad własnymi nawykami konsumenckimi, informacje na temat warunków produkcji, negatywnego wpływu produkcji tekstyliów na środowisko i szybko zmieniającej się mody (fast-fashion) itp.

Prezentowane będą typowe i wyróżniające się **produkty tekstylne z Forst**, takie jak tkaniny Buckskin i tkaniny Hänsel, a także ich zakres zastosowania. W globalnej dystrybucji produktów ważną rolę odgrywały m. in. targi.

Od końca XIX wieku w mieście Forst starano się o młode kadry specjalistów i założono "szkołę tkacką". Szybko przekształciła się w Pruską Szkołę Przemysłu Włókienniczego. W NRD, w placówce zwanej obecnie **Szkołą Inżynierii Włókienniczej**, kształcili się inżynierowie włókienniczy o różnych specjalizacjach.

Inną znaczącą gałąź przemysłu, **budowę maszyn**, obrazują firmy Hammer & Haebler, Rumsch & Hammer (później Budowa maszyn pralniczych Textima), Oskar Lufft (później TGA Forst – ogrzewanie piętrowe).

Zakład pokazowy

Zakład pokazowy oddaje "atmosferę" dawnej sali fabrycznej i sprawia, że proces produkcji tekstyliów staje się bardziej bliski. Podczas "wzorowania" tkanin odwiedzający mogą również sami wykazać się kreatywnością.

Historia miasta

3

Forst (Łużyce) – miasteczko, jakich wiele, a jednak wyjątkowe. Niegdyś miasteczko targowe, przekształciło się w jedno z największych miast przemysłu tekstylnego w Niemczech Wschodnich, a obecnie ponownie przechodzi poważne zmiany.

Wystawa przedstawia pierwsze ślady osadnictwa na terenie miasta Forst, wczesną strukturę miasta i prezentuje znaleziska wykopaliskowe. W przedstawieniu rozwoju **miasta od średniowiecza** do czasów nowożytnych ważną rolę odgrywają nie tylko warstwy szlacheckie, ale także mieszczańskie społeczeństwo. Poza zdobywaniem środków do życia, w znacznym stopniu na ich byt miała wpływ religia, ale także klęski żywiołowe, takie jak pożary miast, wojny, epidemie.

W XIX wieku małe dolnośląskie miasto, zawsze zależne od posiadaczy ziemskich, przekształciło się w **rozwijające się miasto przemysłu włókienniczego**. Decydujące czynniki, które przyczyniły się do tego, znalazły odzwierciedlenie w wystawie. Ściśle związana jest z tym zmiana panoramy miasta z zagęszczającą się zabudową mieszkaniową, powstaniem niezbędnych obiektów komunalnych i użyteczności publicznej, a także różnych terenów zielonych i rekreacyjnych, przede wszystkim Wschodnioniemieckiego Ogrodu Różanego.

Również życie związków i stowarzyszeń w Forst kwitło od połowy XIX wieku. Jedną z największych grup były kluby kolarskie. Jednym z tematów będą zatem tor wyścigowy w Forst i kolarstwo szosowe. Również film "Strich durch die Rechnung" („Pokrzyżowane plany”), nakręcony w 1932 roku z Heinzem Rühmannem, który powstał częściowo na torze kolarskim w Forst, może mieć przy tym pewne znaczenie.

Narodowy socjalizm, wojna i zniszczenie należą do ważniejszych i dotychczas niedostatecznie omówionych tematów. Właśnie w 1945 roku powstała ogromna, wciąż jeszcze niezagojona cezura w pejzażu miasta i tożsamości miejskiej. Omówiono tu zarówno kwestie polityczne i gospodarcze, jak i biografie wywodzące się z różnych środowisk politycznych. Szczególną uwagę poświęcono **życiu i nazistowskiemu prześladowaniu Żydów** w Forst. Od czasu wypędzenia Żydów po reformacji przez kilka stuleci życia żydowskiego w

Forst nie było. Dopiero po emancypacji Żydów w XIX wieku doszło do ponownego osiedlania się, aż do czasu holocaustu, który ponownie w znacznym stopniu unicestwił społeczność żydowską.

Znaczny wpływ na historię miasta Forst miały **migracje**, ale także przymusowe przesiedlenia i wysiedlenia. Z tego punktu widzenia omawiane są losy ludzi, którzy w różnych okresach opuścili Forst lub tu zamieszkali.

Część merytoryczna poświęcona **socjalistycznemu miastu** Forst mogłaby być przykładowo oświetlona również dla innych mniejszych miast w NRD i przy granicy. Powiązane z tym tematy obejmują między innymi zagadnienia:

- ▶ Okres okupacji sowieckiej, kryzys powojenny
- ▶ Reorganizacja życia miejskiego po 1945 roku, lokalne egzekwowanie władzy SED
- ▶ Urbanistyka, przebudowa centrum miasta
- ▶ Cezury: np. lokalne doświadczenia/wspomnienia z lat 1953, 1968

Trzydzieści lat po pokojowej rewolucji w 1989 roku, sam **okres przejściowy** jako taki przeszedł już do historii. Dystans czasowy pozwala na wstępną klasyfikację tej epoki z nieznanym jeszcze zakończeniem. Ze względu na aktualność i znaczenie tej kwestii dla wielu osób głęboko dotkniętych jej skutkami, istnieje możliwość szczególnego zaangażowania obywateli miasta.

Modele miejskie mogą ukazać wymiar przestrzenny miasta Forst i rozwój urbanistyczny po dzień dzisiejszy, a także pomóc zrozumieć jego specyfikę (np. planowanie urbanistyczne Brühl 1748, koncepcje dr Rudolfa Kühna, NRD, teraźniejszość).

Tak zwane **Laboratorium Przyszłości** stoi poza historią miasta jako samodzielny epilog do całej wystawy. Ze względu na dynamikę tematu zmian strukturalnych na Łużycach w nadchodzących latach można tu dokonać krótko- lub średnioterminowych zmian tego modułu wystawienniczego i szybko reagować na zmiany.

Kolej miejska "Czarna Jule"

4

Równolegle z rozwojem przemysłu sukienniczego wzrastał przeładunek surowców i towarów. Wraz z przyłączeniem miasta do sieci kolejowej w 1872 r. odbywało się to coraz szybciej i w jeszcze większych ilościach.

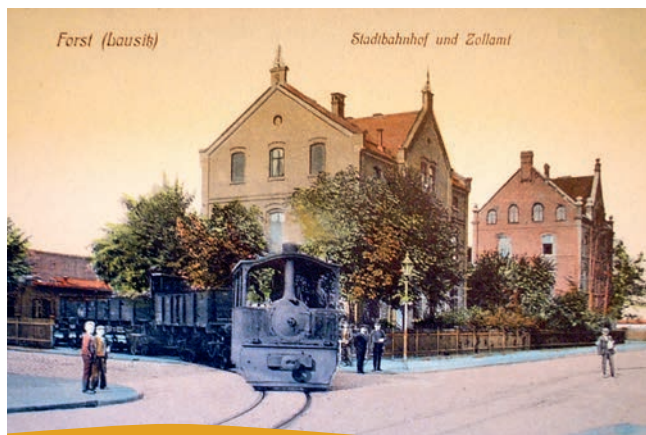
Maszyny w fabrykach napędzane były głównie parą wytwarzaną przy pomocy węgla. Obszary wydobycia węgla znajdowały się początkowo na południu w rejonie Kölzig-Döbern. Aż do jego połączenia kolejowego w 1891 roku, węgiel do Forst dostarczały wozy konne. Również transport towarów między stacją a fabrykami za pomocą wozów konnych był czasochłonny i kosztowny. Korzystną alternatywą była oferta Lokalnej kolei AG Monachium, która dla każdej fabryki w mieście przewidywała oddzielną bocznice kolejową. Wagony towarowe przyjeżdżające na dworzec państwowy mogły być przewożone bezpośrednio do odbiorcy za pomocą rolboków.

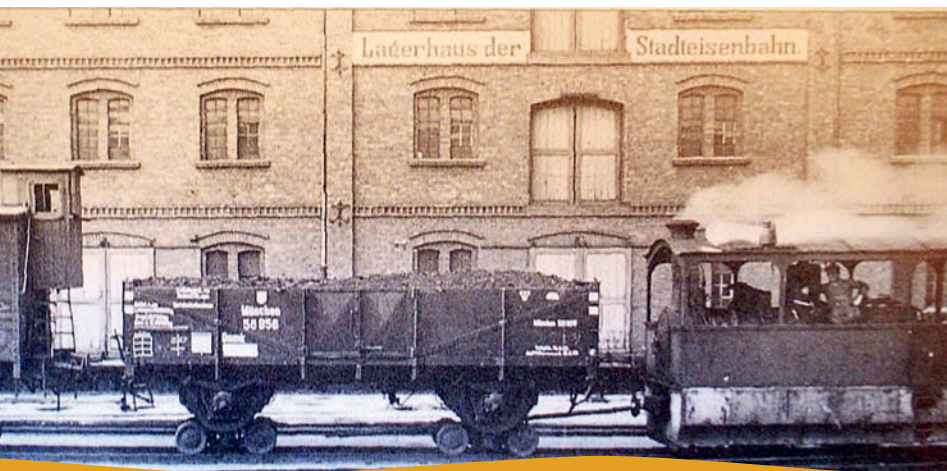
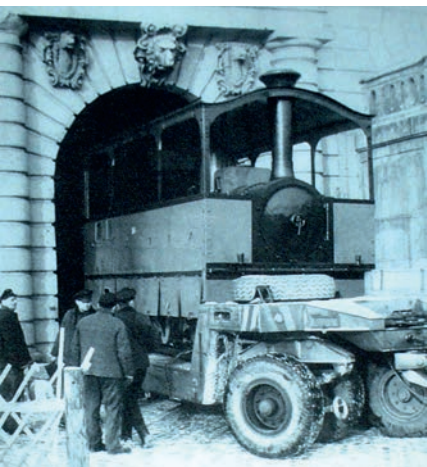
W 1893 roku otwarto linię kolejową Forster Stadteisenbahn. W 1927 roku jej długość wynosiła 24 km, przy czym połączenie kolejowe miało wówczas 98 fabryk.

Po II wojnie światowej koleje odegrały cenną rolę w odgruzowywaniu miasta. Kiedy gospodarka się poprawiła, pociągi codziennie przewoziły około 70-80 wagonów przez miasto. Wraz ze wzrostem ruchu samochodowego w latach 60tych kolej stała się nieoptymalna i w 1965 roku przestała działać. Ocalała jedynie lokomotywa nr 36, która najpierw trafiła do Muzeum Transportu w Dreźnie. W 2012 roku powróciła do Forst jako wypożyczony na stałe eksponat.

Po dziś dzień lokomotywa jest mocnym symbolem identyfikacji mieszkańców Forst ze swoim miastem, a dla fanów kolei stanowi punkt kulminacyjny wśród lokomotyw wąskotorowych. Popularnie już od dziesięcioleci nosi pięszcztliwe określenie "Czarna Jule".

Lokomotywa znajdzie się w nowym budynku. Uzupełnieniem są dwa wagony, odnowione na wzór historyczny. Dlatego treści wystawy skupiają się wokół tematyki kolei miejskiej, wąskotorowych, przemysłowych itd.

Projekt (budowy)

W grudniu 2016 roku Zgromadzenie Rady Miasta Forst podjęło historyczną uchwałę w sprawie dalszego rozwoju Brandenburskiego Muzeum Włókiennictwa, w tym lokalizacji "Czarnej Jule".

Opis zbiorów

Po zapoznaniu się z dokumentacją inwentaryzacyjną (plany budowy, korespondencja itp.) oraz licznych konsultacjach i warsztatach powstał opis specyfikacyjny i plany budowy muzeum.

Kompleks byłej fabryki sukna został zbudowany w latach 1896/97 dla rodziny Noack przez mistrza mularskiego Bodo Hammera. W 1896 roku wybudowano z żółto-czerwonego klinkieru czterokondygnacyjny budynek główny przy Sorauer StraÙe. W 1897 r. doszły maszynownia i kotłownia, dwa trzykondygnacyjne budynki robocze i magazynowe oraz komin parowy o wysokości 32 m. W 1935 roku fabrykę kupiła firma Buchholz & Klix. W 1938 roku po wschodniej stronie posesji powstały gara¿e samochodowe i pralnia. Podczas II wojny światowej gara¿e, budynki gospodarcze i magazynowe zostały poważnie uszkodzone, częściowo zniszczone. W 1946 roku przeprowadzono odbudowę gara¿y, a w 1947 roku budowę dachu budynku gospodarczego. 2. piętra nie odbudowano. W 1947 roku projekt odbudowy magazynu został odrzucony. Nie wiadomo, kiedy dokładnie zdemontowano komin parowy i ruiny magazynu. Po upaństwowieniu w 1953 roku doszło do fuzji Buchholz & Klix w 1961 r. z C. A. Groeschke KG, a następnie zakład był prowadzony jako III VEB Forster Tuchfabriken (Państwowe Fabryki Sukiennictwa Forst).

Na południowej fasadzie budynku głównego w latach 1964-1966 dobudowano windę towarową z zadaszoną rampą przeładunkową. Z przeznaczeniem głównego budynku na tkactwo w 1969 r. na parterze położono betonową podłogę, a na zewnątrz zamontowano kraty okienne (dla ochrony przed

wylatującymi czółenkami tkackimi). Ponadto na 1. i 3. piętrze w klatce schodowej zainstalowano urządzenia sanitarne.

Przez krótki czas fabryka nale¿ała do firmy Forster Tuchfabriken GmbH. Po pustostanie nieruchomość nabyło miasto Forst (Łu¿yce) w 1993 r. W ramach renowacji konserwatorskiej zabytków i przebudowy utworzono tu Brandenburgskie Muzeum Włókiennictwa z pokazowym warsztatem i w 1995 roku oddano do u¿ytku.

W podje¿dźcie i na dziedzińcu znajdują się jeszcze stare odcinki torów kolejowych funkcjonującej od 1893 roku kolei miejskiej. Na dziedzińcu znajduje się częściowo pierwotna kostka granitowa, która została niestety uzupełniona innymi kamieniami i betonem.

Decyzja SVV/0370/2016 zasadnicza decyzja w sprawie dalszego rozwoju Brandenburgskiego Muzeum Włókiennictwa, w tym lokalizacji "Czarnej Jule":

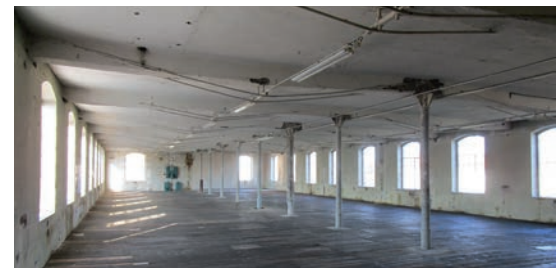
"Administracja jest upowa¿niona do pozyskiwania środków finansowych na usługi planowania, etap wykonania 1 i 2 oraz do przeprowadzenia procedury przetargowej na usługi projektowe, etap wykonania 1 i 2 [...]. Ogłoszenie przetargu na usługi planowania wymaga okresu 12 miesięcy."

Zadania

Zadanie projektowe obejmuje renowację i przebudowę Muzeum Włókiennictwa oraz budowę nowego budynku wystawowego "Czarnej Jule" z uwzględnieniem nowej koncepcji muzeum. Budynki istniejące są dawną fabryką sukna, chronioną ustawą o ochronie zabytków.

Budynek główny ze swoją obudową i układem klatki schodowej oraz pomieszczeń roboczych ma znaczenie dla zabytków. Ochroną objęte są również obudowa budynku maszynowni, kotłownia i tzw. pomieszczenie robocze wraz z częściowo poprawioną kostką granitową na dziedzińcu z pozostałościami torów kolei miejskiej. (ekspertyza zabytkowa z 1995 r.)

Koncepcja użytkowania i program przestrzenny

W procesie wstępnego planowania skonkretyzowano zadania, opracowano koncepcję użytkowania i ustalono plan zagospodarowania przestrzennego.

Zwiedzanie muzeum

Zwiedzanie muzeum prowadzi przez wszystkie budynki. Punktem wyjścia jest planowany nowo wybudowany budynek wejściowy i recepcyjny z foyer od strony południowej. Z tego miejsca zwiedzający mogą najpierw zająć się tematem kolei miejskiej Forst w nowym budynku położonym na wschodzie lub udać się bezpośrednio do zabytkowych budynków fabrycznych. Ekspozycje rozciągają się na parterze i 1. piętrze. Zwiedzający mają do wyboru zwiedzanie wyznaczone lub indywidualne.

Wyznaczona trasa ma przebiegać przez parter budynku przy ulicy Badestraße do głównego budynku przy ulicy Sorauer Straße. Stamtąd można dostać się na 1. piętro klatką schodową lub windą, przeniesioną do wnętrza budynku. Stamtąd przez nowo wybudowane przejście z powrotem do budynku przy ulicy Badestraße z częścią imprezową, a na końcu schodami lub nowo zamontowaną windą z powrotem na parter i do wyjścia.

Imprezy

Własna strefa imprez na 1. piętrze w aneksie przy ulicy Badestraße umożliwia organizowanie imprez zarówno w godzinach otwarcia, jak i poza nimi, wzajemnie sobie nie przeszkadzając. Cała przestrzeń jest wielofunkcyjna, a tym samym może być uniwersalnie używana.

W przypadku zamkniętej części imprezowej na parter można również wejść nowo wybudowaną klatką schodową przy przejściu z głównego do budynku przy Badestraße.

Dostępność

Całe muzeum jest rozbudowywane bez barier. W tym celu zostaną wybudowane dwie wyżej wymienione nowe windy w budynku głównym i przybudówce. Na dziedzińcu, na pozbawionych barier ścieżkach dla zwiedzających, zostanie zastosowana odpowiednia nawierzchnia.

Zmiany konstrukcyjne

W ścisłej współpracy z urzędem zabytków, istniejące budynki zostaną przebudowane i rozbudowane pod kątem ich przyszłego wykorzystania. Na wystawę kolejową Forster Stadteisenbahn z zabytkową lokomotywą i wejściem głównym powstanie nowy budynek.

Budynek główny

Podłogi i stropy w budynku głównym będą przystosowywane w taki sposób, że na parterze i na 1. piętrze znajdzie miejsce wystawa a na 2. oraz 3. piętrze pomieszczenia robocze i archiwalne.

Budynek gospodarczy/ Dawna kotłownia

Budynek pomocniczy zostanie przywrócony do pierwotnej kubatury. W tym celu istniejące ściany zostaną usunięte, ściany zewnętrzne wymurowane i zainstalowana nowa konstrukcja dachu.

Dawna kotłownia zostanie rozbudowana. Powstałe w ten sposób powierzchnie wykorzystywane będą jako przestrzeń wystawowa lub przejście z budynku głównego do budynku pomocniczego.

Nowy budynek – wejście i "parowozownia" kolei miejskiej Forst

Od wschodu do klatki schodowej budynku gospodarczego przylega planowana nowa zabudowa.

Część budynku ma służyć jako powierzchnia wystawiennicza kolei miejskiej Forst z lokomotywą "Czarna Jule". Ponadto w budynku znajduje się hala wejściowa i recepcyjna oraz zaplecze sanitarne.

Istniejące garaże i budynek warsztatowy na wschodniej granicy działki zostaną w trakcie budowy nowej siedziby zdemontowane.

Aktualne informacje na temat projektu oraz wirtualna wycieczka znajdują się na stronie www.forst-lausitz.de

Projekt jest finansowany ze środków Unii Europejskiej, Federacji i kraju.

Bundesministerium
des Innern
und für Heimat

Nationale Projekte
des Städtebaus

LAND
BRANDENBURG

Ministerium für Wissenschaft,
Forschung und Kultur

BB-PL
INTERREG V A
2014-2020

Europäische Union
Europäischer Fonds
für regionale Entwicklung

Unia Europejska
Europejski Fundusz
Rozwoju Regionalnego

Barrieren reduzieren - gemeinsame Stärken nutzen
Redukować bariery - wspólnie wykorzystywać silne strony